

Veronika besluit te sterven

Leverbare boeken van Paulo Coelho bij De Arbeiderspers:

De pelgrimstocht naar Santiago
De alchemist
Aan de oevers van de Piedra bouwde ik
De Vijfde Berg
Veronika besluit te sterven
De duivel en het meisje
De strijders van het licht
Elf minuten
Leven – de mooiste citaten
De Zahir
Als een rivier
De heks van Portobello
De hoogste gave
Brida
De winnaar staat alleen
De beschermengel

Over Paulo Coelho:

Juan Arias, *Paulo Coelho. De bekentenissen van een pelgrim*
Fernando Morais, *Paulo Coelho. Het leven van een strijder*

Bezoek ook de website van Paulo Coelho:

www.paulocoelho.com

www.paulocoelho.nl

Paulo Coelho

Veronika besluit te sterven

Vertaald door Piet Janssen

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam · Antwerpen

Eerste druk november 1999
Achtttiende druk oktober 2010

Copyright © 1998 Paulo Coelho
Copyright Nederlandse vertaling © 1999 Piet Janssen/
bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam

Deze uitgave werd gepubliceerd met toestemming van Sant Jordi
Asociados, Barcelona, Spanje; alle rechten voorbehouden
Oorspronkelijke titel: *Veronika decide morrer*

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam. *No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam.*

Omslagontwerp: Studio Jan de Boer

ISBN 978 90 295 7388 7 / NUR 302

www.arbeiderspers.nl

Maria, onbevlekt ontvangen, bid voor ons die onze toevlucht tot u zoeken. Amen.

*‘Kijk, Ik heb jullie de macht gegeven om op slangen te trappen...;
niets kan jullie deren.’*

Lucas 10:19

*Voor S. T. de L.,
die me begon te helpen zonder dat ik het wist.*

Op 11 november 1997 besloot Veronika dat het moment om zelfmoord te plegen – eindelijk! – was gekomen. Ze maakte zorgvuldig de kamer schoon die ze huurde in een zusterklooster, draaide de verwarming dicht, poetste haar tanden en ging op het bed liggen.

Ze pakte de vier doosjes die op haar nachtkastje lagen. In plaats van de slaaptabletten te verpulveren en in water te doen besloot ze om ze een voor een in te nemen. De weg van voornemen naar daad is nu eenmaal lang, en ze wilde de vrijheid hebben om halverwege spijt te krijgen. Maar met iedere pil die ze doorslikte, groeide haar overtuiging: na vijf minuten waren de doosjes leeg.

Omdat ze niet precies wist hoe lang het zou duren voor ze haar bewustzijn verloor, had ze op het bed een tijdschrift klaargelegd, het Franse magazine *Homme* van die maand, dat de bibliotheek waar ze werkte net had binnengekregen. Voor informatica had ze geen wezenlijke belangstelling, maar toen ze het blad doorbladerde viel haar oog op een artikel over een computerspel (op cd-rom), dat was bedacht door Paulo Coelho. Het toeval wilde dat ze deze Braziliaanse schrijver had ontmoet tijdens een lezing in het café van het Grand Union Hotel. Ze waren met elkaar aan de praat geraakt en ten slotte had zijn uitgever haar uitgenodigd voor het diner. Het was een groot gezelschap, en tot een diepgaander gesprek was het niet gekomen.

Maar het feit dat ze de auteur persoonlijk had ontmoet, gaf haar het idee dat hij deel uitmaakte van haar leven. Iets over zijn werk lezen zou haar kunnen helpen de tijd door te komen. In afwachting van de dood begon Veronika te lezen over infor-

matica, een onderwerp waarvoor ze geen enkele interesse koesterde. Deze handelwijze paste volledig bij haar manier van leven, ze was altijd op zoek naar wat het makkelijkste of wat binnen handbereik was. Zoals dat tijdschrift.

Tot haar verbazing haalde de eerste regel haar uit haar normale passiviteit (de kalmeringstabletten in haar maag waren nog niet opgelost, maar Veronika was van nature een inert persoon). Door deze regel dacht ze voor het eerst in haar leven na over een slogan die bij haar vrienden in zwang was: 'Toeval bestaat niet in deze wereld.'

Waarom dat eerste regeltje, precies op het moment waarop ze met sterven was begonnen? Als het zo is dat er enkel verborgen boodschappen bestaan in plaats van toevalligheden, wat was dan de verborgen boodschap hiervan?

Onder een tekening uit het computerspel begon de journalist zijn artikel met de vraag: 'Waar ligt Slovenië?'

Niemand weet natuurlijk waar Slovenië ligt, dacht ze.

Maar toch bestond Slovenië. En het lag ginds en hier, de bergen rondom, en het plein waar ze op uitkeek: Slovenië was haar land.

Ze legde het tijdschrift weg. Boos worden op een wereld die het bestaan van Slovenen volledig negeerde, daar had ze nu geen zin in; de eer van haar volk zei haar niets meer. Nu was het moment aangebroken om zich trots te voelen op zichzelf, om zich te realiseren dat ze ertoe in staat was geweest, dat ze eindelijk de moed had gehad. Ze liet dit leven achter zich, en ze was er blij om. En naar haar idee deed ze het op de meest ideale manier – met pillen die geen sporen achterlaten.

Bijna zes maanden lang was Veronika op zoek geweest naar deze pillen. Toen ze dacht dat ze ze nooit zou vinden, had ze zelfs overwogen haar polsen door te snijden. Weliswaar zou de kamer een bloedbad worden, en de nonnen zouden van streek zijn, maar zelfmoord plegen vereist nu eenmaal dat je eerst aan jezelf denkt en daarna aan anderen. Ze wilde best proberen te

voorkomen dat haar dood veel last zou veroorzaken, maar als het doorsnijden van haar polsen de enige mogelijkheid was, nou, vooruit dan maar – de nonnen moesten maar meteen de kamer schoonmaken en de gebeurtenis vergeten, anders werd het nog moeilijk voor ze om de kamer opnieuw te verhuren. We leven dan wel aan het eind van de twintigste eeuw, maar mensen geloven nog steeds in spoken.

Natuurlijk, ze zou ook van een hoog gebouw kunnen springen, van een van de weinige hoge gebouwen in Ljubljana, maar het extra leed dan, dat ze daardoor haar ouders zou bezorgen? De dood van hun dochter zou een enorme schok voor ze zijn, en dan moesten ze ook nog een vormeloos lichaam identificeren: nee, dat was een slechtere oplossing dan doodbloeden, want het zou onuitwisbare sporen achterlaten in de harten van twee mensen die alleen maar het beste voor haar hadden gewild.

Aan de dood van hun dochter zouden ze uiteindelijk wennen. Maar haar verpletterde schedel zouden ze zich waarschijnlijk altijd herinneren.

Van een flatgebouw springen, zich ophangen, zich doodschieten, het paste niet bij haar vrouwelijke natuur. Vrouwen die zelfmoord plegen, kiezen eerder meer romantische wegen, zoals polsen doorsnijden of een overdosis slaappillen. In de steek gelaten prinsessen en filmdiva's hebben op dat gebied al het een en ander laten zien.

Veronika wist dat leven een kwestie is van het juiste moment afwachten. Dat kwam dan ook: twee van haar vrienden, tegen wie ze over slaapproblemen had geklaagd, ritselden ieder afzonderlijk voor haar twee doosjes van een zwaar middel dat de muzikanten van een plaatselijke nachtclub altijd gebruikten. Veronika liet de vier doosjes een week lang op haar nachtkastje liggen, zeven dagen waarin ze als een verliefd meisje naar de naderende dood verlangde, en waarin ze zonder enige sentimentaliteit afscheid nam van dat wat Leven heet.

Nu lag ze daar, tevreden dat het einde naderde, en verveeld omdat ze niet wist wat ze moest beginnen met het beetje tijd dat ze nog had.

Ze dacht weer aan het absurde zinnetje dat ze zo-even gelezen had: hoe konden ze een artikel over computers openen met zo'n idiote zin als: 'Waar ligt Slovenië?'

Omdat ze niets interessanter wist om zich mee bezig te houden, las ze het artikel maar uit. Ze leerde dat het bewuste spel was geproduceerd in Slovenië – vanwege de goedkope arbeidskrachten daar –, in dat vreemde land waarvan niemand, behalve de mensen die er woonden, scheen te weten waar het lag. Enkele maanden geleden had de Franse producent bij de presentatie van het product een feest gegeven in het kasteel van Bled. Hij had daarvoor journalisten uit de hele wereld laten komen.

Veronika herinnerde zich iets over het feest gehoord te hebben. Er was heel wat om te doen geweest in de stad. Het kasteel was heringericht om de middeleeuwse sfeer van het computerspel zo dicht mogelijk te benaderen. En ook was er in de lokale pers een polemiek ontstaan; er waren voor het feest Duitse, Engelse, Italiaanse en Spaanse journalisten uitgenodigd, maar geen Sloveense.

De correspondent van *Homme* was voor het eerst van zijn leven in Slovenië geweest, en ongetwijfeld had hij al zijn onkosten vergoed gekregen. Hij was er geweest met geen andere intentie dan bij collega's te slijmen, quasi-interessante gesprekken te voeren en zich te goed te doen aan het gratis eten en drinken op het kasteel. En vervolgens had deze man ervoor gekozen zijn stuk te openen met een grap die de fine-fleur van de Franse intelligentsia moest behagen en dat waarschijnlijk ook deed. En natuurlijk zat hij op de redactie ook allerlei onzin uit te kramen over de lokale zeden of over hoe slecht de Sloveense vrouw zich kleepte.

Dat was dan zijn probleem. Veronika lag op sterven en ze zou zich over andere dingen druk moeten maken, zoals of er

een leven na de dood bestaat, of hoe laat ze haar lichaam zouden vinden. En toch – misschien wel omdat ze zo'n belangrijk besluit had genomen – maakte ze zich druk over dat artikel.

Ze keek door haar raam dat uitzag op het kleine stadsplein van Ljubljana. Als ze niet weten waar Slovenië ligt, is Ljubljana vast een mythe, dacht ze. Zoals Atlantis of Lemuria of andere verloren continenten waar mensen over fantaseren. Geen enkele journalist ter wereld opende een artikel met de vraag waar de Mount Everest lag, ook al was hij er nooit geweest. Toch was er een, uit hartje Europa, die zich voor een soortgelijke vraag niet schaamde omdat hij ervan overtuigd was dat het merendeel van zijn lezers niet wist waar Slovenië en zeker niet waar de hoofdstad Ljubljana lag.

Toen vond Veronika een manier om de tijd door te komen; er waren al tien minuten voorbij en ze bespeurde nog geen enkele verandering in haar lichaam. Haar laatste daad in het leven zou een brief zijn naar dat tijdschrift, ze zou uitleggen dat Slovenië een van de vijf republieken was waarin ze het voormalige Joegoslavië hadden opgedeeld.

Ze zou de brief achterlaten als afscheidsbrief. Verder zou ze met geen woord reppen over de werkelijke motieven van haar zelfmoord.

Wanneer ze haar lichaam vonden, zouden ze zeggen dat ze zelfmoord had gepleegd omdat een tijdschrift niet wist waar haar land lag. Ze moest lachen toen ze eraan dacht dat er in de kranten een polemiek zou ontstaan tussen mensen die voor of tegen haar zelfmoord ter ere van de nationale zaak waren. En ze verbaasde zich over de snelheid waarmee ze van gedachten veranderde, want even tevoren had ze exact het tegenovergestelde gedacht: – de wereld en de geografische problemen die daar speelden, zeiden haar nu niets meer.

Ze schreef de brief. De goede stemming waarin ze op dat ogenblik verkeerde, deed haar bijna twijfelen aan de noodzaak om te

sterven, maar ze had de pillen al ingenomen, ze kon niet terug.

Hoe het ook zij, ze had meer goede momenten gekend, ze pleegde geen zelfmoord omdat ze een verdrietige, verbitterde vrouw was die voortdurend depressief was. Talloze middagen had ze vrolijk door de straten van Ljubljana gelopen of had ze – vanuit het raam van haar kamer in het klooster – naar de sneeuw gekeken die neerdwarrelde op het pleintje met het standbeeld van de dichter. Ooit was ze bijna een maand in de zevende hemel geweest omdat een onbekende man haar, midden op datzelfde plein, een bloem had gegeven.

Ze geloofde dat ze een volstrekt normaal iemand was. Haar besluit om te sterven was gebaseerd op twee heel simpele redenen, en ze was er zeker van dat als ze een afscheidsbrief achterliet waarin ze het uitlegde, veel mensen het met haar eens zouden zijn.

De eerste reden was dat alles in haar leven hetzelfde was, en dat – nu haar jeugd voorbij was – het bergaf zou gaan, de ouderdom begon al onuitwisbare sporen achter te laten, ziekten kwamen eraan, vrienden vertrokken. Doorgaan met leven voegde niets toe; integendeel, de kans op lijden nam alleen maar toe.

De tweede reden was meer filosofisch: Veronika las kranten, keek tv en was op de hoogte van wat er in de wereld gebeurde. Het ging helemaal mis en ze wist niet wat ze eraan kon doen, en dit gaf haar een gevoel van totale nuttelosheid.

Maar de laatste ervaring van haar leven stond eraan te komen, een ervaring die belofde heel anders te zijn: de dood. Ze schreef de brief aan het tijdschrift, liet het onderwerp rusten en concentreerde zich op zaken die belangrijker waren en meer pasten bij wat ze op dat ogenblik als haar leven – of sterven – ervoer.

Ze probeerde zich een voorstelling te maken van hoe het sterven zou zijn, maar slaagde er niet in.

Ze hoefde zich daar echter niet om te bekommeren, want over enkele minuten zou ze het weten.

Over hoeveel minuten?

Ze had geen idee. Maar ze verheugde zich erop dat ze antwoord zou krijgen op de vraag die iedereen zich stelde: bestaat God?

Anders dan voor veel mensen was dit voor haar niet iets waar ze zich mee bezighield. Tijdens het oude communistische regime was haar op school geleerd dat het leven eindigde met de dood. Ze was ten slotte aan dat idee gewend geraakt. Tegelijkertijd was het zo dat de generatie van haar ouders en grootouders nog steeds trouw naar de kerk ging, bad en op bedevaart ging. Zij waren er absoluut van overtuigd dat God luisterde naar wat ze zeiden.

Toen ze vierentwintig was en alles had beleefd wat er te beleven viel – en dat was niet weinig! – was Veronika er bijna zeker van dat met de dood alles afgelopen was. Daarom had ze besloten er zelf een eind aan te maken: eindelijk vrijheid. Vergetelheid voor eeuwig.

Maar in het diepst van haar hart twijfelde ze: en als God nou toch bestond? In de loop van duizenden jaren beschaving was zelfmoord tot een taboe geworden, het was tegen alle religieuze codes in: de mens vecht om te overleven, en niet om het leven op te geven. De menselijke soort moet zich voortplanten. De maatschappij heeft behoefte aan arbeidskrachten. Een echtpaar heeft een reden nodig om bij elkaar te blijven, ook al is er geen sprake meer van liefde, en een land heeft soldaten nodig, politici en kunstenaars.

Als God bestaat, wat ik echt niet geloof, zal hij begrijpen dat er een grens is aan het menselijke bevattingsvermogen. Want Hij heeft zelf deze warboel gecreëerd, deze chaos waarin zoveel ellende is, onrecht, hebzucht en eenzaamheid. Hij zal het goed bedoeld hebben, maar de resultaten zijn nihil; als God bestaat, zal Hij barmhartigheid tonen tegenover zijn schepselen die eerder van deze aarde wensen te vertrekken, en kan Hij ons zelfs zijn excuses aanbieden voor wat we hier moeten doormaken.

Weg met de taboes en het bijgeloof. Haar moeder, gods-

dienstig als ze was, zei altijd: God kent het verleden, het heden en de toekomst. Als dat zo was, dan had Hij haar op de wereld gezet terwijl Hij wist dat zij zelfmoord zou plegen, een schok zou het voor Hem niet zijn.

Veronika voelde zich misselijk worden, het werd snel erger.

Binnen enkele minuten kon ze zich niet meer concentreren op het plein buiten. Ze wist dat het winter was, het zou wel een uur of vier zijn, de zon ging snel onder. Ze wist dat andere mensen zouden doorgaan met leven; op dat ogenblik liep er een jongen langs haar raam, hij zag haar, hij had geen flauw vermoeden dat ze op het punt stond te sterven. Een groep Boliviaanse muzikanten (waar ligt Bolivia? Waarom beginnen tijdschriftartikelen niet met zó'n vraag?) stond te spelen voor het standbeeld van France Prešeren, de grote Sloveense dichter, die zo'n stempel heeft gedrukt op de Sloveense volksziel.

Zou ze het einde van het liedje dat op het plein klonk, nog kunnen horen? Het zou een mooie herinnering zijn aan dit leven: de schemering, de melodie die de dromen verhaalde van de andere kant van de wereld, de koesterende warmte van haar kamer. De knappe, levenslustige jongen die passeerde, stond stil en keek haar nu aan. Het middel werkte al, begreep ze. Hij was dus de laatste persoon die haar zag.

Hij glimlachte. Ze beantwoordde zijn glimlach, ze had niets te verliezen. Hij zwaaide, en zij besloot net te doen alsof ze naar iets anders keek, de jongen wilde immers te veel. Van zijn stuk gebracht liep hij verder en vergat voorgoed het gezicht in het raam.

Maar Veronika was blij dat er weer eens iemand naar haar had verlangd. Gebrek aan liefde was niet het motief voor haar zelfmoord. Het was niet omdat haar familie niet van haar hield, ook niet omdat ze financiële problemen had of een ongeneeslijke ziekte.

Veronika had besloten te sterven op die namiddag in Ljubljana. Het was een mooie namiddag, Boliviaanse muzikan-

ten speelden op het plein, een jongen passeerde haar raam, en ze was tevreden met wat haar ogen zagen en haar oren hoorden. Ze was nog tevredener omdat ze dezelfde dingen niet nog dertig, veertig of vijftig jaar zou hoeven zien, want alles zou zijn oorspronkelijkheid verliezen, veranderen in tragiek. Het zou een leven zijn waarin alles zich herhaalt en de ene dag volstrekt gelijk is aan de andere.

Haar maag begon zich nu te roeren en ze voelde zich bijzonder slecht. Grappig, dacht ze, ik verwachtte dat je van een overdosis slaaptabletten onmiddellijk in slaap zou vallen. Maar in plaats daarvan had ze een eigenaardig zoemgeluid in haar oren en voelde ze aandrang om over te geven.

Als ik overgeef, ga ik niet dood, dacht ze.

Ze besloot de maagkrampen te vergeten en probeerde zich te concentreren op de snel invallende schemering, op de Bolivianen, op de mensen die hun winkels sloten en vertrokken. Het geluid in haar oren ging steeds schriller klinken en voor het eerst sinds ze haar pillen genomen had, voelde Veronika angst, een verschrikkelijke angst voor het onbekende.

Het duurde niet lang. Al gauw verloor ze het bewustzijn.

Toen Veronika haar ogen opende dacht ze niet: dit moet de hemel zijn. In de hemel zou zeker geen tl-buis hangen, en de pijn, die een fractie van een seconde later kwam, was typisch aards. Ja, die aardse pijn – uniek is die, er is niets wat erop lijkt.

Ze wilde zich bewegen, de pijn werd heviger. Er verschenen een heleboel lichtende puntjes, en toch wist Veronika dat die puntjes niet de sterren van het paradijs waren, maar het gevolg van de intense pijn die ze voelde.

‘Ze is weer bij bewustzijn,’ hoorde ze een vrouw zeggen. ‘Nu ben je in de hel beland, doe er je voordeel mee.’

Nee, nee dat was niet waar, die stem loog. Het was niet de hel – want ze had het erg koud, en ze had plastic slangetjes gezien die uit haar mond en neus kwamen. Een van deze slangetjes, dat door haar keel naar beneden ging, gaf haar het gevoel dat ze stikte.

Ze wilde het eruit trekken, maar haar armen waren vastgesnoerd.

‘Ik maak maar een geintje, dit is de hel niet,’ vervolgde de stem. ‘Het is erger dan de hel. Nou ja, daar ben ik trouwens nooit geweest. Nee, dit is Villeté.’

Ondanks de pijn en het gevoel dat ze stikte, begreep Veronika ineens wat er gebeurd was. Ze had geprobeerd zelfmoord te plegen, maar iemand was er op tijd bij geweest, had haar gered. Misschien was het een non geweest, een vriendin die onaangekondigd was langsgekomen, iemand die haar iets had gebracht waarvan zij vergeten was dat ze erom had gevraagd. Feit was dat ze het had overleefd en in Villeté was.

Villele, het fameuze en beruchte gekkenhuis, dat bestond sinds 1991, het jaar waarin haar land onafhankelijk geworden was. In de tijd dat men geloofde dat de opdeling van het voormalige Joegoslavië op vreedzame wijze tot stand zou komen (per slot van rekening was het in Slovenië slechts elf dagen oorlog geweest), had een groep Europese ondernemers vergunning gekregen om een ziekenhuis voor geesteszieken te stichten. Het werd ingericht in een voormalige kazerne, die leegstond vanwege de hoge kosten van onderhoud.

Maar kort daarna begonnen de oorlogen: eerst in Kroatië, later in Bosnië. De ondernemers waren bezorgd. Het geld kwam van over de hele wereld, van investerende kapitalisten van wie ze de namen niet eens kenden, zodat het onmogelijk was om met hen om de tafel te gaan zitten, excuses te mompelen en te vragen of ze geduld wilden hebben. Ze losten het probleem op door over te gaan op praktijken die allerm minst aanbevelenswaard waren voor een psychiatrische inrichting. En voor de jonge natie, die zojuist een milde vorm van communisme achter zich gelaten had, werd Villele het symbool van het slechtste wat het kapitalisme te bieden had: om er te worden opgenomen moest je betalen.

Er waren veel mensen die een familielid kwijt wilden, ze hadden ruzie over een erfenis of vonden dat de persoon in kwestie zich onbehoorlijk gedroeg. Zij gaven kapitalen uit voor medische verklaringen waarmee ze de problemen veroorzakende kinderen of ouders geïnterneerd konden krijgen. Anderen lieten zich een tijdje opnemen. Dat deden ze om gedrag te billijken dat anders in een langdurige gevangenisstraf resulteerde, of om hun schuldeisers te ontlopen. En vervolgens waren ze dan schuldenvrij en was een gerechtelijk vonnis voorkomen.

Villele, de inrichting waaruit nooit iemand was ontsnapt. Een inrichting waar echte waanzinnigen – daarheen gestuurd door justitie of door ziekenhuizen – samen zaten met mensen die ervan beschuldigd werden gek te zijn of die deden alsof ze dat

waren. Het gevolg was een ware chaos. In de pers verschenen onophoudelijk verhalen over mishandeling en verkrachting, ook al had geen journalist dit binnen de muren kunnen verifiëren, want toestemming daarvoor werd niet gegeven. De regering onderzocht de klachten, maar kon geen bewijzen in handen krijgen, de aandeelhouders dreigden wereldkundig te maken dat buitenlandse investeringen in Slovenië slecht rendeerden. En ondertussen slaagde de instelling erin zich staande te houden en feitelijk de ene slag na de andere te winnen.

‘Mijn tante heeft een paar maanden geleden zelfmoord gepleegd,’ ging de vrouw verder. ‘Bijna acht jaar heeft ze op haar slaapkamer doorgebracht, ze at maar, werd almaar dikker, rookte, slikte kalmerende middelen en sliep het grootste deel van de tijd. Ze had twee dochters en een man die van haar hield.’

Veronika probeerde haar hoofd in de richting van de stem te draaien, maar dat bleek onmogelijk.

‘Ik heb haar maar één keer zien reageren: toen haar man een minnares nam. Toen was het huis te klein, ze verloor een aantal kilo’s, gooide glazen kapot en hield met haar gegil wekenlang de buurt uit haar slaap. Hoe raar het ook lijkt, ik denk dat het de gelukkigste tijd van haar leven was: ze vocht voor iets, voelde dat ze leefde. Ze zag zich voor een uitdaging geplaatst en merkte dat ze die aankon.’

Wat gaat mij dat aan? dacht Veronika, niet in staat om ook maar iets te zeggen. Ik ben je tante niet, ik heb geen man!

‘De man liet zijn minnares ten slotte schieten,’ vervolgde de vrouw. ‘En na een poosje was mijn tante weer even passief als vroeger. Op een dag belde ze me op en zei dat ze haar leven wilde veranderen: ze was gestopt met roken. In dezelfde week – het aantal kalmeringstabletten had ze opgevoerd omdat ze niet meer rookte – vertelde ze tegen iedereen dat ze er een eind aan wilde maken. Maar niemand die haar geloofde. Op zekere ochtend sprak ze in op mijn antwoordapparaat; ze nam afscheid

van me en vervolgens zette ze de gaskraan open. Ik heb het antwoordapparaat verscheidene keren afgeluisterd: nooit heb ik iemand gehoord die zo kalm klonk, zo berustend in haar eigen lot. Ze zei dat ze niet gelukkig en niet ongelukkig was, en dat ze het daarom niet langer volhield.'

Veronika voelde medelijden met de vrouw die het verhaal vertelde en die blijkbaar probeerde om haar tantes zelfmoord te begrijpen. In de wereld om je heen probeert iedereen koste wat het kost te overleven, en dan zijn er mensen die ervoor kiezen om te sterven. Hoe moet je oordelen over die mensen?

Daar kun je niet over oordelen. Ieder weet voor zichzelf hoezeer hij lijdt, of hoe zinloos zijn leven is. Veronika wilde dat uitleggen, maar door het slangetje in haar mond stikte ze bijna, de vrouw haastte zich haar te helpen.

Ze zag hoe zij zich bukte over haar vastgesnoerde lichaam dat ze met slangetjes hadden opgetuigd en dat ze beschermd hadden tegen haar wil, tegen haar eigen vrije wil om het te vernietigen. Ze bewoog haar hoofd van de ene kant naar de andere, terwijl haar ogen smeekten om het slangetje weg te halen en haar in vrede te laten sterven.

'Je bent nerveus,' zei de vrouw. 'Ik weet niet of je spijt hebt of dat je nog wilt sterven, maar dat interesseert me niet. Ik moet gewoon mijn werk doen: jij bent een patiënt, en als een patiënt zich nerveus toont, moet ik hem een kalmerend middel toedienen, zo zijn de regels.'

Veronika stopte haar verzet, maar de verpleegster stak al een naald in haar arm. Even later was ze weer terug in een vreemde, droomloze wereld waarin het enige wat ze zich kon herinneren, het gezicht was van de vrouw die ze net had gezien: groene ogen, bruin haar, en een absolute afstandelijkheid. Het gezicht van iemand die de dingen doet die ze moet doen en die zich nooit afvraagt waarom de regels haar iets opdragen.

Paulo Coelho hoorde de geschiedenis van Veronika drie maanden later, toen hij in een Algerijns restaurant in Parijs zat te eten met een Sloveense vriendin. Ze heette ook Veronika en ze was de dochter van de geneesheer-directeur van Villette.

Toen hij later besloot een boek te schrijven over het onderwerp, overwoog hij de vriendin onder een andere naam op te voeren, om de lezer niet in verwarring te brengen. Hij dacht aan Blaska, Edwina, Marietza of een andere Sloveense naam. Uiteindelijk koos hij toch voor de werkelijke namen. Als hij het over zijn vriendin Veronika zou hebben, zou hij schrijven ‘Veronika, de vriendin’. De andere Veronika hoefde hij niet verder te omschrijven want zij zou de hoofdpersoon van het boek zijn, en het zou vervelend zijn om telkens te lezen ‘Veronika, de waanzinnige’, of ‘Veronika, die geprobeerd had zelfmoord te plegen’. Bovendien zouden Veronika, de vriendin, en hijzelf toch maar in een klein deel van het boek voorkomen, in dit stukje namelijk.

Veronika, de vriendin, was verbijsterd over wat haar vader had gedaan, hij was nota bene directeur van een instituut dat toch een goede naam nastreefde en bovendien een man die werkte aan een proefschrift dat door de academische wereld beoordeeld zou worden.

‘Weet je waar het woord “asiel” vandaan komt?’ vroeg ze. ‘Het stamt uit de Middeleeuwen, toen de mensen het recht hadden om in kerken hun toevlucht te zoeken. De kerk was een heilige plaats, het was een vrijplaats of een asiel, zoals dat heette. Ieder beschaafd mens heeft wel van asielrecht gehoord. Een verpleeghuis wordt soms ook wel een asiel genoemd. Hoe kan mijn vader, een directeur van een asiel, nou op die manier met iemand omgaan?’

Paulo Coelho wilde tot in detail weten wat er was gebeurd en deze interesse in Veronika's geschiedenis had een bijzondere reden.

Die reden was de volgende: hij was zelf opgenomen geweest in een asiel, of inrichting, een meer gangbare naam voor zo'n soort ziekenhuis. En dat was niet één keer gebeurd, maar drie keer: in 1965, 1966 en 1967. Hij was geïnterneerd geweest in het Casa de Saúde Dr. Eiras, in Rio de Janeiro.

Wat de reden voor zijn opname was, is hem tot op de dag van vandaag niet duidelijk. Misschien wisten zijn ouders niet goed wat ze aan moesten met zijn ongewone gedrag, dat nu eens verlegen, dan weer extrovert was. Of misschien waren ze verontrust door zijn verlangen om 'kunstenaar' te worden, iets wat de hele familie beschouwde als een regelrechte keuze voor een leven aan de zelfkant en een dood in armoede.

Wanneer hij erover nadacht – waarbij gezegd moet worden dat hij er zelden over nadacht – was hij ervan overtuigd dat de werkelijke waanzinnige de arts was die erin toestemde hem zonder aanwijsbare reden in een inrichting te laten opnemen (maar ja, als kind geef je eerder een ander de schuld dan je ouders, en beweer je liever dat je ouders niet wisten wat ze deden toen ze zo'n drastisch besluit namen).

Paulo moest lachen toen hij hoorde van de vreemde brief die Veronika had achtergelaten voor de kranten, waarin ze erover klaagde dat een belangrijk Frans tijdschrift niet eens wist waar Slovenië lag.

‘Om die reden pleegt iemand geen zelfmoord.’

‘Daarom ook had de brief geen enkel effect,’ zei Veronika, de vriendin, verlegen. ‘Trouwens gisteren nog, toen ik me incheckte in het hotel, dachten ze dat Slovenië een stad in Duitsland was.’

Zoiets komt me heel bekend voor, dacht hij. Veel buitenlanders denken dat de Argentijnse stad Buenos Aires de hoofdstad van Brazilië is. Hoe vaak werd hij niet gecompimenteerd met

de schoonheid van zijn hoofdstad, terwijl die in het buurland lag!

Behalve dat hij tegen eenzelfde soort misverstand was aangelopen als Veronika, deelde hij haar ervaring die eerder al beschreven is, maar die het waard is herhaald te worden: ook hij was ooit opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis 'waaruit ze je nooit hadden mogen laten vertrekken', zoals zijn eerste vrouw eens had opgemerkt.

Maar dat was wel gebeurd. En toen hij het Casa de Saúde Dr. Eiras voor de laatste keer verliet, vastbesloten om er nooit weer te keren, had hij zichzelf twee dingen beloofd: 1) dat hij over dit thema zou schrijven; 2) dat hij zou wachten tot na de dood van zijn ouders voor hij het in het openbaar aan de orde zou stellen. Zij hadden zichzelf jarenlang verwijten gemaakt over wat ze gedaan hadden en hij wilde hen niet kwetsen.

Zijn moeder was in 1993 gestorven. Maar zijn vader leefde nog. Hij had in 1997 de 84 volgemaakt. En ook al leed hij aan longemfyseem, zonder ooit gerookt te hebben, en leefde hij op diepvriesproducten, omdat er geen dienstmeisje was dat zijn hebbelijkheden en onhebbelijkheden kon verdragen, lichame-lijk en geestelijk was zijn vader in goede conditie.

Toen hij Veronika's verhaal hoorde, begreep Paulo Coelho dat er een manier was om over het thema te schrijven zonder zijn belofte te hoeven breken. Hij had wel nooit zelfmoord overwogen, maar kende de wereld van de psychiatrie van nabij: de behandelingen, de verhouding tussen psychiater en patiënt, het gerieflijke en het beangstigende van een leven in een dergelijke omgeving.

Paulo Coelho en Veronika, de vriendin, stappen nu voorgoed uit dit boek en we gaan verder met het verhaal.